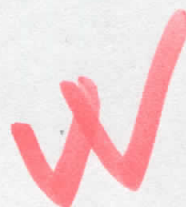

др СТЕВАН ЛИЛИЋ • мр СВЕТИСЛАВА БУЛАЈИЋ

УСТАВ И ПРАВА ГРАЂАНА

ЗА IV РАЗРЕД ГИМНАЗИЈЕ и III и IV РАЗРЕД СРЕДЊИХ СТРУЧНИХ ШКОЛА

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ
БЕОГРАД

САДРЖАЈ

ДЕО I – УСТАВ И УСТАВНОСТ	3
ПОЈАМ И ЗНАЧЕЊЕ УСТАВА	5
ПОРЕКЛО УСТАВА	5
СХВАТАЊА ПОЈМА УСТАВА	7
Појам устава у материјалном смислу – устав као најважнији политички акт државе	9
Појам устава у формалном смислу -- устав као најважнији правни акт државе	10
Синтетичка дефиниција устава – устав као најважнији политички и правни акт државе	11
ПОДЕЛЕ УСТАВА	13
ОСОБИНЕ САВРЕМЕНИХ УСТАВА	15
ПОЈАМ И НАЧЕЛА ВЛАДАВИНЕ ПРАВА И ПРАВНЕ ДРЖАВЕ	20
ПОЈАМ ВЛАДАВИНЕ ПРАВА И ПРАВНЕ ДРЖАВЕ	20
НАЧЕЛА ВЛАДАВИНЕ ПРАВА И ПРАВНЕ ДРЖАВЕ	21
Уставност и законитост	21
Подела власти	23
Независно судство	24
МЕСТО И УЛОГА УСТАВНОГ СУДСТВА У ЗАШТИТИ УСТАВА И УСТАВНОСТИ	28
ДЕО II – НАРОДНА СУВЕРЕНОСТ И ДЕМОКРАТИЈА	31
СУВЕРЕНОСТ ДРЖАВЕ И НАРОДНА СУВЕРЕНОСТ	33
ПОЈАМ СУВЕРЕНОСТИ ДРЖАВЕ	33
ПОЈАМ НАРОДНЕ СУВЕРЕНОСТИ	33
ПОЈАМ И ЈЕМСТВА ДЕМОКРАТИЈЕ	36
ПОЈАМ И ПОРЕКЛО ДЕМОКРАТИЈЕ	36
ПРЕОБРАЖАЈИ (ГРАЂАНСКЕ) ДЕМОКРАТИЈЕ	38
ЗНАЧАЈ ДЕМОКРАТСКЕ ПРОЦЕДУРЕ – ПРИНЦИП ВЕЋИНЕ	39
ОГРАНИЧЕЊА ДЕМОКРАТИЈЕ	41
НЕДЕМОКРАТСКИ ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМИ	43
ОСТВАРИВАЊЕ НАРОДНЕ СУВЕРЕНОСТИ И ДЕМОКРАТИЈЕ	47
НЕПОСРЕДНА ДЕМОКРАТИЈА	47
Појам непосредне демократије	47
Инструменти непосредне демократије	47
ПРЕДСТАВНИЧКА ДЕМОКРАТИЈА	51
Појам представничке демократије	51
Порекло, појам и улога политичких странака	51
Бирачко право и институције изборног система	53
СИСТЕМИ ПРЕДСТАВНИЧКЕ ВЛАДЕ	55
Парламентарни системи	56
Председнички системи	57
Скупштински системи	58
БУДУЋНОСТ (ПРЕДСТАВНИЧКЕ) ДЕМОКРАТИЈЕ	59
ДЕО III – СЛОБОДЕ И ПРАВА ЧОВЕКА И ГРАЂАНИНА	63
ПОРЕКЛО И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ГРАЂАНСКИХ СЛОБОДА И ЉУДСКИХ ПРАВА	65
АНТИЧКО ДОБА	65
СРЕДЊИ ВЕК	66
НОВИ ВЕК	67
Природно право и људска права	67
Прве декларације о правима човека и устави	68
МЕЂУНАРОДНА ЗАЈЕДНИЦА И ЉУДСКА ПРАВА	71
ОСНОВНА ОБЕЛЕЖЈА ЉУДСКИХ И ГРАЂАНСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА	74
ПОДЕЛА ЉУДСКИХ И ГРАЂАНСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА	74
ЧЕТИРИ ГЕНЕРАЦИЈЕ СЛОБОДА И ПРАВА	75

ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА (1950)	78
ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА	79
ЉУДСКА ПРАВА И ГРАЂАНСКЕ СЛОБОДЕ У СРБИЈИ	80
ЛИЧНА ПРАВА И СЛОБОДЕ	81
ПОЛИТИЧКЕ СЛОБОДЕ И ПРАВА	83
СОЦИЈАЛНА И ЕКОНОМСКА ПРАВА	86
ПРАВО НА ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	88
ПРАВА ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА (МАЊИНСКА ПРАВА)	89
ОСТВАРИВАЊЕ И ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА И ГРАЂАНСКИХ СЛОБОДА	92
ОСТВАРИВАЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА	92
ЗАШТИТА СЛОБОДА И ПРАВА	93
ОГРАНИЧЕЊА ЉУДСКИХ ПРАВА	95
ДУЖНОСТИ ГРАЂАНИНА	96
ДЕО IV – УСТАВ И ОРГАНИЗАЦИЈА ВЛАСТИ	99
ПРИНЦИПИ НА КОЈИМА ПОЧИВА ОРГАНИЗАЦИЈА ДРЖАВЕ И ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ	101
ПРАВНА ДРЖАВА И ВЛАДАВИНА ПРАВА	102
ВЛАДАВИНА ПРАВА И ЉУДСКА ПРАВА	104
ПРИНЦИП ПОДЕЛЕ ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ	106
ДРЖАВА КАО ОРГАНИЗАЦИЈА	108
ПОЈАМ ДРЖАВЕ	108
ПОЈАМ И ЕЛЕМЕНТИ ДРЖАВНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ	109
Појам државне организације	109
Елементи државне организације	110
Реални, територијални и персонални принцип формирања државних органа	115
Инокосни и колегијални принцип формирања државних органа	116
Хијерархијски принцип и принцип субординације код државних органа	119
Принцип централизације и децентрализације (деконцентрација)	121
ТЕРИТОРИЈАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА ДРЖАВЕ	125
УНИТАРНЕ И СЛОЖЕНЕ ДРЖАВЕ	125
Унитарна држава	126
Сложене државе	126
ТЕРИТОРИЈАЛНА АУТОНОМИЈА	129
Појам и врсте аутономије	129
Појам и врсте територијалне аутономије	131
Аутономне покрајине као облик територијалне аутономије у Србији	132
Аутономне покрајине по Уставу Републике Србије (1990)	132
ЛОКАЛНА САМОУПРАВА	134
Локална самоуправа и локална демократија	134
Изворни делокруг и пренети послови	135
Локална самоуправа у Србији	137
Општина као јединица локалне самоуправе	138
Град као јединица локалне самоуправе	141
Заштита локалне самоуправе	141
ДЕО V – РАЗВОЈ УСТАВНОСТИ У СРБИЈИ И УСТАВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	143
РАЗВОЈ УСТАВНОСТИ У СРБИЈИ	145
Уставност у Србији до Првог светског рата	145
Уставност у Југославији	146
Независна Србија	147
УСТАВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	148
Додатак	157
Универзална декларација о људским правима	159
Речник појмова и израза	164
Литература	170

Др Стеван Лилић • мр Светислава Булајић **УСТАВ И ПРАВА ГРАЂАНА** за IV разред гимназије и III и IV разред средњих стручних школа • Прво издање, 2006. године. • Издавач: Завод за удбенике - Београд, Обилићев венац 5 - www.zavod.co.yu • Ликовни уредник: Аида Спасић Лектор: Никола Сарић • Коректор: Ружица Јовановић • Графички уредник: Душан Кнежевић Обим: 10³⁴ штампарских табака • Формат: 17×24 cm • Рукопис предат у штампу августа 2006. године. • Штампане завршено септембра 2006. године. • Штампана: „БУДУЋНОСТ“, Нови Сад